

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Мін'юст

вул. Архітектора Городецького, 13, м. Київ, 01001

тел.: (044) 364-23-93, факс: (044) 271-17-83

E-mail: callcentre@minjust.gov.ua,
themis@minjust.gov.ua,

Web: <http://www.minjust.gov.ua>,

код згідно з ЄДРПОУ 00015622

Комітет Верховної Ради України з питань правової політики

Кабінет Міністрів України

Міністерство юстиції України на виконання доручення Прем'єр-міністра України Дениса Шмигала від 13 березня 2024 року № 8037/1/1-24 до звернення Комітету Верховної Ради України з питань правової політики від 11 березня 2024 року № 04-26/03-2024/53868 спільно з Міністерством економіки України та Міністерством фінансів України опрацювало проекти законів України «Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України та Кодексу адміністративного судочинства України щодо гарантування права на судовий захист у малозначних спорах» (реєстр. № 11026 від 19 лютого 2024 року) (далі – проект Закону № 11026), внесений на розгляд Верховної Ради України народними депутатами України Дирдіним М.Є. та іншими, «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо зміни законодавчих критеріїв визнання судових справ малозначними у зв'язку з рішенням Конституційного Суду України» (реєстр. № 11026-1 від 06 березня 2024 року) (далі – проект Закону № 11026-1), внесений на розгляд Верховної Ради України народним депутатом України Бурмічем А.П., «Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України щодо приведення у відповідність до Рішення Конституційного Суду України від 22 листопада 2023 року № 10-р(П)/2023» (реєстр. № 11053 від 29 лютого 2024 року) (далі – проект Закону № 11053), внесений на розгляд Верховної Ради України народним депутатом України Павлішем П.В., та в межах компетенції повідомляє таке.

Зазначені законопроекти розроблено з метою приведення положень законодавства України у відповідність до Рішення Конституційного Суду України від 22 листопада 2023 року № 10-р(П)/2023 у справі за конституційними скаргами Дорошко Ольги Євгенівни, Євстіфеева Микити Ігоровича, Кушаби Івана Петровича, Якіменка Володимира Петровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пунктів 1, 5 частини шостої статті 19, пункту 2 частини третьої статті 389 Цивільного процесуального кодексу України (щодо гарантування права на судовий захист у малозначних спорах) (далі – Рішення).

Так, Рішенням визнано такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), пункти 1, 5 частини шостої статті 19 Цивільного

СЕД АСКОД

Міністерство юстиції України

№ 44547/3453-4-24/11.2.2 від 22.03.2024

Підписувач Малюська Денис Леонтійович

Сертифікат 382367105294AF9704000000E0444600B549FE01

Дійсний з 16.02.2024 9:54:20 по 16.02.2025 9:54:20

процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), якими передбачено, що для цілей цього Кодексу малозначними справами є, зокрема: справи, у яких ціна позову не перевищує *ста* розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; справи про захист прав споживачів, ціна позову в яких не перевищує *двохсот п'ятдесяти* розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

У цілому підтримуючи запропоновані зазначеними законопроектами зміни, вважаємо за доцільне висловити такі зауваження та застереження.

Щодо проекту Закону № 11026

Проектом Закону № 11026 пропонується внести зміни, зокрема, до пунктів 1, 2 частини шостої статті 19 ЦПК України, якими передбачити, що для цілей цього Кодексу малозначними справами є, зокрема: справи, у яких ціна позову не перевищує *п'ятнадцяти* розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; справи незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує *тридцять* розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

При цьому пояснювальна записка до проекту Закону № 11026 не містить обґрунтування запропонованих цін позову.

Зазначаємо, що Конституційний Суд України у Рішенні робить висновок, що запровадження у цивільному судочинстві категорії малозначних справ має правомірну мету, що використання у пунктах 1, 5 частини шостої статті 19 Кодексу такого критерію для віднесення справи до категорії малозначних, як ціна позову не суперечить приписам частини першої статті 55, частини другої статті 129 Конституції України.

Водночас Конституційний Суд України вказує, що установлення в процесуальному законі розміру ціни позову як критерію для віднесення справи до категорії малозначних має бути ґрунтовано на принципі домірності, що зобов'язує державу визначити в Кодексі такий розмір ціни позову, який не буде надмірним для обраної мети та не спотворить розуміння справи як малозначної для особи. Крім того, досліджуючи зазначені положення ЦПК України, Конституційний Суд України також зауважує, що згідно з Правилами ESCP процедуру розв'язання дрібних позовів застосовують у разі, коли розмір позовних вимог не перевищує 5000 євро.

На нашу думку, встановлення занадто низького рівня ціни позову для віднесення справ до категорії малозначних містить ризики збільшення навантаження на суди, оскільки призведе до значного збільшення частки справ, які будуть розглядатися в порядку загального позовного провадження.

Варто звернути увагу, що статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) передбачено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.

При цьому Україна є однією з небагатьох держав – членів Ради Європи, в яких Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) виявив структурну проблему, що стосується надмірної тривалості судових розглядів, яку ще належить розв'язати (групи справ Світлани Науменко (скарга № 41984/98) проти України).

Так, ЄСПЛ зазначив, що розумність тривалості провадження повинна оцінюватись у світлі конкретних обставин справи з урахуванням критеріїв, напрацьованих Європейським судом з прав людини, зокрема складності справи, поведінки заявника і відповідних державних органів та важливості предмета спору для заявника.

Щодо розумних строків у процесуальних законах Консультативна рада європейських суддів у своєму висновку № 6 (2004) з метою гарантування ухвалення судових рішень у розумні строки рекомендувала законодавцям робити оптимальний вибір для забезпечення балансу між тривалістю судового процесу, спрощених та/або прискорених і скорочених процедур, а також процесуальних прав сторін тощо.

Отже, прийняття запропонованих проектом Закону № 11026 змін може призвести до поглиблення проблеми надмірної тривалості судових проваджень.

Також звертаємо увагу, що відповідно до положень статті 131² Конституції України для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура.

Законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена.

Частиною другою статті 60 ЦПК України передбачено, що під час розгляду спорів, що виникають з трудових відносин, а також справ у малозначних спорах (малозначні справи) представником може бути особа, яка досягла вісімнадцяти років, має цивільну процесуальну дієздатність, за винятком осіб, визначених у статті 61 цього Кодексу.

Отже, у разі прийняття запропонованих проектом Закону № 11026 змін у справах, які по ціні позову не будуть віднесені до категорії малозначних, особа не буде мати можливості залучати іншого представника, крім адвоката, що суттєво збільшить витрати на правничу допомогу, а також може призвести до обмеження гарантованого статтею 6 Конвенції права на доступ до правосуддя.

Крім того, проектом Закону № 11026 пропонується внести зміни до пункту 5 частини шостої статті 19 ЦПК України, передбачивши, що для цілей цього Кодексу малозначними справами є, зокрема, справи про захист прав споживачів, ціна позову в яких не перевищує *тридцяти* розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Зауважуємо, що Конституційний Суд України у Рішенні вказав, що Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України щодо вдосконалення порядку розгляду судових справ»

від 15 січня 2020 року № 460-ІХ (далі – Закон № 460) частину шостої статті 19 Кодексу доповнено пунктом 5, за яким до категорії малозначних справ віднесено «справи про захист прав споживачів, ціна позову в яких не перевищує двохсот п'ятдесяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб».

Аналізуючи пункт 5 частини шостої статті 19 Кодексу, Конституційний Суд України керується тим, що визначений у ньому грошовий критерій ціни позову значно перевищує аналогічний критерій віднесення справ до категорії малозначних, установлений для всіх інших позивачів у пункті 1 частини шостої статті 19 Кодексу, – ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Тобто з дня набрання чинності змінами, внесеними Законом № 460 до Кодексу, споживачі на підставі припису пункту 5 частини шостої статті 19 Кодексу в разі подання ними позову в порядку цивільного судочинства будуть у менш вигідній юридичній ситуації порівняно з іншими позивачами – учасниками цивільних процесуальних відносин.

Враховуючи висновки Конституційного Суду України, а також з метою уникнення дискримінації за ціною позову вважаємо, що пункт 5 частини шостої статті 19 ЦПК України, який був визнаний неконституційним, не потребує змін, оскільки віднесення справ про захист прав споживачів до категорії малозначних справ буде здійснюватись на підставі пункту 1 частини шостої статті 19 ЦПК України.

Щодо положень проекту Закону № 11026-1

Проектом Закону № 11026-1 пропонується внести зміни до ЦПК України, якими, зокрема, замінити термінологію «малозначні справи» на «справи незначної складності».

Зазначаємо, що запровадження в ЦПК України категорії «малозначні справи» узгоджується з приписами статті 131² Конституції України.

Крім того, Конституційний Суд України у Рішенні зазначив про правомірну мету запровадження у цивільному судочинстві категорії малозначних справ (пункт 5.6 Рішення).

Враховуючи викладене, вважаємо недоцільним внесення запропонованих змін.

Також проектом Закону № 11026-1 пропонується внести зміни до пункту 1 частини шостої статті 19 ЦПК України, передбачивши, що для цілей цього Кодексу справами незначної складності є, зокрема, справи, у яких ціна позову не перевищує *тридцяти* розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Застереження щодо запропонованих проектом Закону № 11026-1 змін до статті 19 ЦПК України є аналогічними до застережень, висловлених до проекту Закону № 11026.

Щодо проекту Закону № 11053

Проектом Закону № 11053 пропонується внести зміни до ЦПК України, замінивши термінологію «малозначні справи» на «справи незначної складності».

Також пропонується внести зміни до пункту 1 частини шостої статті 19 ЦПК України, передбачивши, що для цілей цього Кодексу справами незначної

складності є, зокрема, справи, у яких ціна позову не перевищує *тридцяти* розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Застереження щодо запропонованих проектом Закону № 11053 змін до статті 19 ЦПК України є аналогічними до застережень, висловлених до проекту Закону № 11026.

Водночас зауваження щодо запропонованих проектом Закону № 11053 змін до ЦПК України, які полягають у заміні термінології «малозначні справи» на «справи незначної складності» є аналогічними до зауважень, висловлених до проекту Закону № 11026-1.

Крім того, надсилаємо позиції Міністерства економіки України та Міністерства фінансів України щодо положень проекту Закону (додаються).

Додаток: на 9 арк.

Міністр

Денис МАЛЮСЬКА